SPÓJNA INTEGRACJA REGIONALNA EKONOMII SPOŁECZNEJ

Wskazówki dotyczące stosowania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych w ramach projektów finansowanych ze środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności

Tomasz Schimanek

Materiał został opracowany w ramach projektu „Spójna integracja regionalna ekonomii społecznej" realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2017 – 2020

Warszawa, marzec 2019 r.

Fundusze Europejskie Wiedza Edukacja Rozwój
OZRSS
stop
IDEA
Unia Europejska Europejski Fundusz Społeczny

Wskazówki zostały opracowane, aby pomóc w stosowaniu aspektów społecznych w zamówieniach publicznych udzielanych w ramach projektów finansowanych z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności. Zasady dotyczące uwzględniania aspektów społecznych określają wytyczne ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, czyli Instytucji Zarządzającej funduszami europejskimi w Polsce (obecnie jest to Minister Inwestycji i Rozwoju), wydawane na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 5 ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020[1].

Wskazówki są przeznaczone przede wszystkim dla podmiotów, do których adresowane są wytyczne, a więc Instytucji Zarządzających poszczególnymi programami operacyjnymi, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym, Instytucji Pośredniczących i Wdrażających. Przydatne będą również dla realizatorów projektów finansowanych ze środków europejskich, którzy uwzględniają aspekty społeczne w prowadzonych postępowaniach, a także potencjalnych wykonawców tych zamówień oraz innych instytucji wspierających zamawiających i wykonawców. Rozwiązania pozwalające uwzględniać aspekty społeczne opisane we *Wskazówkach* oraz ogólne zasady ich stosowania są przydatne przy udzielaniu zamówień publicznych finansowanych również ze środków krajowych: rządowych i samorządowych.

Wskazówki dotyczą stanu formalno-prawnego na dzień 31 marca 2019 roku.

[1] ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (tekst. jedn. Dz. U. 2018 poz. 1431 z późn. zm.)

Spis treści

1. Wytyczne dotyczące stosowania aspektów społecznych 4

2. Co to są aspekty społeczne w zamówieniach publicznych i po co je stosować? 5

3. *Wytyczne w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020* (wersja z 19 lipca 2017 roku) 10

3.1. Co wynika z Wytycznych? 10

3.2. Jak zastosować Wytyczne? 11

3.3. Rozwiązania pozwalające uwzględniać aspekty społeczne 21

4. *Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020* (wersja obowiązująca od stycznia 2018 roku) 33

4.1. Co wynika z Wytycznych? 34

4.2. Jak zastosować Wytyczne? 36

5. Lista sprawdzająca 39

6. Użyteczne źródła wiedzy: 41

1. Wytyczne dotyczące stosowania aspektów społecznych

Podstawą stosowania aspektów społecznych w projektach finansowanych ze środków europejskich są ***Wytyczne w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020***[2] (zwane dalej *Wytycznymi w zakresie kwalifikowalności*), obowiązujące od 23 sierpnia 2017 roku. Dotyczą one wszystkich projektów, niezależnie od finansującego je funduszu, z tą różnicą, że w przypadku finansowania z Europejskiego Funduszu Społecznego mają charakter obligatoryjny.

Dodatkowo we *Wskazówkach* uwzględnione zostały także zapisy dotyczące aspektów społecznych znajdujące się w ***Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020***[3] (zwanych dalej *Wytycznymi w zakresie włączenia społecznego*), obowiązujące od 9 stycznia 2018 roku. *Wytyczne w zakresie włączenia społecznego* dotyczą wyłącznie projektów realizowanych w ramach określonych obszarów finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR).

UWAGA! Wytyczne Ministra Inwestycji i Rozwoju są aktualizowane.
Wersje obowiązujące i archiwalne dostępne są na portalu Funduszy Europejskich:
https://www.funduszeeuropejskie.gov.pl w zakładce *O funduszach*, w podzakładce *Prawo i dokumenty*

[2] *Wytyczne w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020*, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa, 19 lipca 2017 r., MR/H 2014-2020/23(3)07/2017

[3] *Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020*, Minister Rozwoju i Finansów, MR/2014-2020/18(04)

2. Co to są aspekty społeczne w zamówieniach publicznych i po co je stosować?

Uwzględnianie aspektów społecznych w zamówieniach publicznych pozwala zamawiającym na osiąganie dodatkowych - w stosunku do głównego celu jakim jest realizacja zamówienia - **korzyści społecznych**. Takie podejście nazywane jest **społecznymi zamówieniami publicznymi** i jest od kilkunastu lat promowane przez Unię Europejską, ma także swoje odzwierciedlenie w konkretnych rozwiązaniach przewidzianych w dyrektywach unijnych dotyczących zamówień publicznych.

Polski rząd również od kilku lat upowszechnia społeczne zamówienia publiczne, wydając m.in. zalecenia dotyczące ich stosowania przez administrację rządową. W polskim Prawie zamówień publicznych[4] znalazły się także rozwiązania pozwalające uwzględniać aspekty społeczne.

Społeczne zamówienia publiczne przyczyniają się do **efektywniejszego wydatkowania pieniędzy publicznych** poprzez osiąganie dodatkowych efektów społecznych, które nie wystąpiłyby, gdyby nie zastosowane przez zamawiających rozwiązania. Przy konsekwentnym stosowaniu mogą stać się także ważnym **instrumentem wspomagającym rozwiązywanie istotnych problemów społecznych**, takich jak bezrobocie, bierność zawodowa czy wykluczenie społeczne.

Spektrum korzyści, którym mogą służyć społeczne zamówienia publiczne jest szerokie: od zatrudnienia, przez równość szans, godną pracę, sprawiedliwy handel, na włączeniu społecznym kończąc. W grę wchodzą oczywiście takie korzyści społeczne, które można osiągnąć poprzez realizację zamówień publicznych.

Rozwiązania uwzględnione w Prawie zamówień publicznych pozwalają osiągać różne korzyści społeczne, ale koncentrują się przede wszystkim na:

- **zwiększaniu stabilności zatrudnienia i bezpieczeństwa socjalnego pracowników,**
- **zatrudnianiu oraz integracji zawodowej i społecznej osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,**
- **ułatwianiu dostępu do zamówień publicznych podmiotom prowadzącym integrację społeczną i zawodową osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności osób z niepełnosprawnościami, a w przypadku zamówień o wartości do 30 tys. euro, spółdzielniom socjalnym,**

[4] ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (tekst jedn. Dz.U. 2018 poz. 1986 z późn. zm.)

- **dostosowaniu przedmiotu zamówienia do potrzeb jego użytkowników, w szczególności osób z niepełnosprawnościami,**
- **stosowaniu w realizacji zamówienia produktów lub usług posiadających certyfikaty społeczne.**

Najważniejsze rozwiązania pozwalające uwzględniać aspekty społeczne przewidziane w polskim prawie oraz korzyści z ich stosowania zostały opisane w dalszej części *Wskazówek*. Więcej informacji o nich oraz o innych, nieopisanych rozwiązaniach, można znaleźć na stronie internetowej Urzędu Zamówień Publicznych: www.uzp.gov.pl w zakładce *Zrównoważone zamówienia publiczne*, w podzakładce *Społeczne zamówienia publiczne*.

Obok aspektów społecznych zamawiający mogą także uwzględniać aspekty środowiskowe. Więcej informacji na ten temat znaleźć można znaleźć na stronie internetowej Urzędu Zamówień Publicznych w zakładce *Zrównoważone zamówienia publiczne*, w podzakładce *Zielone zamówienia publiczne*.

Część rozwiązań powalających uwzględniać aspekty społeczne jest w Polsce wykorzystywana w praktyce jako instrumenty ułatwiania dostępu do zamówień publicznych **podmiotom ekonomii społecznej** prowadzącym społeczną i zawodową reintegrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, na przykład bezrobotnych, osób z niepełnosprawnościami, chorych psychicznie czy bezdomnych. Dzięki temu podmioty ekonomii społecznej mogą utrzymywać i poszerzać zatrudnienie tych osób, prowadzić ich integrację zawodową i społeczną, a także realizować inne cele w sferze pożytku publicznego. Z punktu widzenia zamawiającego **realizacja zamówienia przez podmiot ekonomii społecznej zwiększa szanse na osiągnięcie zakładanych korzyści społecznych, przede wszystkim związanych z trwałym zatrudnieniem oraz z integracją osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.**

Dlatego też upowszechnianie społecznych zamówień publicznych jako instrumentu wspierającego rozwój ekonomii społecznej zostało przewidziane m.in. w *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą 2030 roku)*[5], *Strategii Rozwoju Kapitału*

[5] uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* (M.P. 2017 poz. 260)

Społecznego[6], *Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej*[7] czy też w regionalnych programach rozwoju ekonomii społecznej.

Podmioty ekonomii społecznej to grupa zróżnicowana pod względem prawnych formuł działania. **Wszystkie podmioty ekonomii społecznej łączy jednak to, że prowadzą działalność ekonomiczną i/lub działalność pożytku publicznego służącą:**

- **integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych społeczną marginalizacją,**
- **tworzeniu miejsc pracy,**
- **świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej,**
- **lub rozwojowi lokalnemu**[8]**.**

Podmioty ekonomii społecznej, których celem jest integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym nazywane są **podmiotami ekonomii solidarnej**.

Najważniejsze rodzaje form prawych podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej, zgodnie z nowym, zaktualizowanym pod koniec stycznia 2019 roku *Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej* pokazane zostały graficznie na następnej stronie.

---

[6] uchwała Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020* (M.P. 2013 poz. 378)

[7] uchwała nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pod nazwą *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej* (M.P. 2014 poz. 811) oraz uchwała nr 11 Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2019 r. zmieniającej uchwałę w sprawie przyjęcia programu pod nazwą *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej* (M.P. 2019 poz. 214)

[8] na podstawie: *Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020*, rozdział 3 *Słownik pojęć*, pkt 21 *Podmiot ekonomii społecznej (PES)*

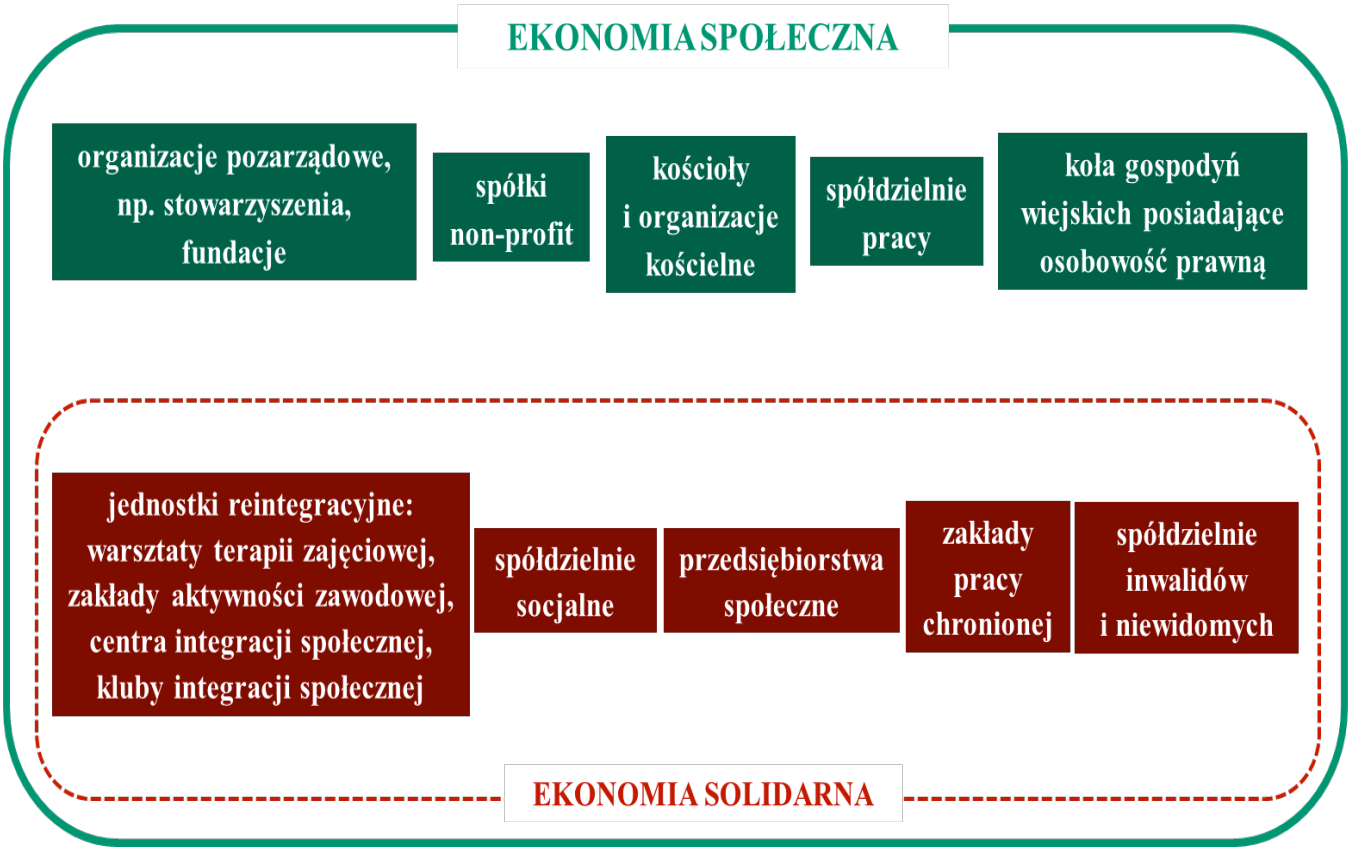

Szczególną grupę wśród podmiotów ekonomii społecznej stanowią **przedsiębiorstwa społeczne**, gdyż posiadają dodatkowe cechy, m.in.:

- prowadzą działalność zarobkową (gospodarczą, odpłatną pożytku publicznego, oświatową lub kulturalną), służącą integracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub realizacja usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej, usług opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3, usług wychowania przedszkolnego w przedszkolach lub w innych formach wychowania przedszkolnego,
- nie dystrybuują zysku pomiędzy udziałowców, akcjonariuszy lub pracowników,
- są zarządzane na zasadach demokratycznych,
- zatrudniają co najmniej trzy osoby[9].

[9] na podstawie: *Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020*, rozdział 3 *Słownik pojęć*, pkt 28 *Przedsiębiorstwo społeczne (PS)*.

Status przedsiębiorstwa społecznego jest od 2018 roku nadawany przez działające w całym kraju Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej przy współpracy z Regionalnymi Ośrodkami Polityki Społecznej i Departamentem Ekonomii Społecznej i Solidarnej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Kryteria przedsiębiorstwa społecznego najczęściej spełniają spółdzielnie socjalne (prowadzą działalność gospodarczą, zatrudniają osoby z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, nie dystrybuują zysków i są zarządzane demokratycznie), a także stowarzyszenia, fundacje i spółki non-profit.

Przedsiębiorstwa społeczne są grupą, która szczególnie powinna być brana pod uwagę przez zamawiających przy stosowaniu społecznych zamówień publicznych, gdyż spełniają warunki dotyczące aspektów społecznych, a jednocześnie świadczą usługi, które mogą być przedmiotem zamówień publicznych.

Ogólnopolska lista zweryfikowanych przedsiębiorstw społecznych (z podziałem na województwa) znajduje się pod adresem internetowym:
www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Lista,przedsiebiorstw,spolecznych,4069.html

3. *Wytyczne w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020* (wersja z 19 lipca 2017 roku)

3.1. Co wynika z *Wytycznych*?

Kwestia stosowania aspektów społecznych opisana została w rozdziale 6 *Wspólne warunki i procedury w zakresie kwalifikowalności wydatków*, w podrozdziale 6.5. *Zamówienia udzielane w ramach projektów*.

Zgodnie z *Wytycznymi w zakresie kwalifikowalności* instytucje, które zawierające umowę z projektodawcą, mogą w tej umowie określić **rodzaj zamówień publicznych, w ramach których zobowiązują go do uwzględniania aspektów społecznych. W przypadku projektów współfinansowanych z EFS określenie rodzaju zamówień, w ramach których zobowiązuje się realizatora projektu do uwzględniania aspektów społecznych jest obowiązkowe**. W *Wytycznych* jako przykład uwzględniania aspektów społecznych podane jest np. stosowanie kryteriów premiujących oferty podmiotów ekonomii społecznej oraz stosowania kryteriów dotyczących zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, bezrobotnych lub osób, o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym.

W *Wytycznych* jest odwołanie do podręcznika Urzędu Zamówień Publicznych. Chodzi o publikację ***Zrównoważone zamówienia publiczne. Aspekty społeczne i środowiskowe w procedurze udzielania zamówienia w świetle nowelizacji ustawy Prawo zamówień publicznych*** z listopada 2017 roku, dostępną na stronie internetowej Urzędu.
Opisuje ona dostępne rozwiązania pozwalające uwzględniać aspekty społeczne i środowiskowe, jest użyteczna zarówno dla zamawiających, jak i wykonawców, ale dotyczy wyłącznie udzielania zamówień, do których stosuje się Prawo zamówień publicznych.

Zgodnie z *Wytycznymi* sposobem uwzględniania aspektów społecznych jest również **powierzanie realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym i innym podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego w oparciu o przepisy ustawy o działalności**

pożytku publicznego i o wolontariacie[10]. Możliwość ta dotyczy, zgodnie z ustawą, jedynie podmiotów administracji publicznej: rządowej lub samorządowej i odnosi się do ogłoszenia otwartego konkursu ofert na zlecenie realizacji zadania publicznego.

Wytyczne przewidują także sytuacje, w których wyłącza się ich stosowanie, a zatem również obowiązek uwzględniania aspektów społecznych. Są to m.in. następujące przypadki:

- jeżeli w wyniku przeprowadzenia postępowania w ramach zasady konkurencyjności nie wpłynęła żadna oferta lub wpłynęły tylko oferty podlegające odrzuceniu, albo wszyscy wykonawcy zostali wykluczeni z postępowania lub nie spełnili warunków udziału w postępowaniu – w sytuacji, gdy nie wpłynęła żadna oferta można odstąpić od prowadzenia zasady konkurencyjności, czyli można podpisać umowę z dowolnym wykonawcą na ten sam przedmiot zamówienia i przy adekwatnych warunkach,
- zamówienie może być zrealizowane tylko przez jednego wykonawcę z jednego z następujących powodów: brak konkurencji ze względów technicznych o obiektywnym charakterze, przedmiot zamówienia jest objęty ochroną praw wyłącznych, w tym praw własności intelektualnej,
- dostawy, usługi lub roboty budowlane mogą być świadczone tylko przez jednego wykonawcę, w przypadku udzielania zamówienia w zakresie działalności twórczej lub artystycznej,
- przedmiotem zamówienia na dostawy są rzeczy wytwarzane wyłącznie w celach badawczych, doświadczalnych, naukowych lub rozwojowych, z wyłączeniem zamówień obejmujących produkcję masową służącą osiągnieciu rentowności ekonomicznej lub pokryciu kosztów badań i rozwoju,
- w przypadku zastosowania zamówień wewnętrznych (*in house*) udzielanych przez jednostki administracji publicznej.

Spełnienie przesłanek umożliwiających niestosowanie *Wytycznych* musi być uzasadnione na piśmie.

3.2. Jak zastosować *Wytyczne*?

➲ *Wytyczne* dają instytucjom podpisującym umowy z realizatorami projektów (beneficjentami) możliwość (w przypadku EFS jest to obowiązek) zobowiązania

[10] ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn. Dz.U. 2018 poz. 450 z późn. zm.)

do stosowania aspektów społecznych, ale nie przesądzają, jak ten obowiązek ma być sformułowany, a przede wszystkim pozostawiają instytucjom swobodę wyboru rodzajów zamówień, przy udzielaniu których ma on być zastosowany. Instytucje Zarządzające, Pośredniczące i Wdrażające powinny stosować tę możliwość racjonalnie, tak, aby minimalizować ewentualne ryzyka związane z obowiązkiem stosowania aspektów społecznych i maksymalizować spodziewane korzyści społeczne.

- **Korzyści społeczne zależą od zastosowanego rozwiązania**. W dalszej części *Wskazówek* znajduje się opis możliwości uwzględniania aspektów społecznych, w którym uwzględniono korzyści społeczne, przypisane do każdego rozwiązania. Podstawowe **ryzyka** związane z obowiązkiem stosowania aspektów społecznych wiążą się z sytuacją, w której na rynku nie będzie wykonawców (lub będzie ich niewielu), którzy mieliby potencjał i doświadczenie niezbędne do realizacji zamówienia, a jednocześnie spełniali wymogi związane z zastosowaniem aspektów społecznych. Taka sytuacja skutkuje brakiem ofert w postępowaniach, obniżeniem jakości realizowanych zamówień lub wzrostem cen. Aby zminimalizować te ryzyka Instytucje Zarządzające, Pośredniczące i Wdrażające powinny dobrze przemyśleć, jak sformułować obowiązek stosowania aspektów społecznych.

- W stosowaniu aspektów społecznych, zarówno Instytucjom Zarządzającym, Wdrażającym, Pośredniczącym, jaki i projektodawcom oraz wykonawcom przyda się przede wszystkim **wiedza na temat tego, czym są społeczne zamówienia, jakie rozwiązania obejmują i jak można je stosować w praktyce**. Głównym źródłem tej wiedzy jest strona internetowa Urzędu Zamówień Publicznych, na której w zakładce *Repozytorium wiedzy* jest podzakładka *Zrównoważone zamówienia publiczne*, a w niej podzakładka *Społeczne zamówienia publiczne*. Tam znajdują się m.in.: wyjaśnienie podstawowych pojęć, orzecznictwo, opinie Urzędu, przydatne dokumenty oraz pomocne i inspirujące opracowania, których lista znajduje się na końcu *Wskazówek*.

Informacje o społecznych zamówieniach publicznych, poradniki, dobre przykłady są dostępne na stronie internetowej Urzędu Zamówień Publicznych pod adresem: www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/zrownowazone-zamowienia-publiczne/spoleczne-zamowienia

- Zaczynając przygotowania się do stosowania *Wytycznych* Instytucje Zarządzające, Pośredniczące i Wdrażające powinny określić, **jakie korzyści społeczne mają zostać osiągnięte dzięki zastosowaniu społecznych zamówień publicznych.** To jest punkt wyjścia do dalszych działań, a jednocześnie ostateczny efekt, jaki mają przynieść społeczne zamówienia publiczne. Adekwatnie do tego należy następnie dobrać zakres rozwiązań oraz rodzaje zamówień publicznych, w których mają być one stosowane przez realizatorów projektów.

- **Najważniejsze dostępne rozwiązania pozwalające osiągać korzyści społeczne są opisane podrozdziale 3.3.** Każde z nich służy realizacji nieco innych aspektów społecznych, stąd tak ważne jest dobranie ich pod kątem tego, co chce osiągnąć instytucja podpisująca umowę. Jeżeli zamiarem instytucji jest osiągnięcie różnych korzyści społecznych, to najwłaściwsze będzie sformułowanie obowiązku ogólnie, nie wskazując konkretnych rozwiązań. Ma to także znaczenie dla realizatorów projektów, bo zostawia im elastyczność w doborze rozwiązań w zależności od specyfiki projektu i dokonywanych w jego ramach zamówień. Biorąc pod uwagę fakt, że wiedza i praktyczne doświadczenia w zakresie stosowania aspektów społecznych wciąż są niewielkie, taka elastyczność będzie użyteczna.

  Jeżeli jednak jest to uzasadnione np. potrzebą wsparcia określonych celów społecznych oraz realne do zastosowania przez potencjalnych wykonawców, to instytucja może wybrać tylko jedno lub kilka z rozwiązań pozwalających uwzględniać aspekty społeczne i zapisać je w umowie z projektodawcą.

- Druga kwestia, z którą musi się zmierzyć instytucja, to **wybór rodzajów zamówień** (czyli usług, dostaw lub robót budowlanych), w których projektodawcy będą musieli stosować aspekty społeczne. Ułatwienie sobie tego wyboru poprzez wskazanie wszystkich zamówień jest nieużyteczne, bo w praktyce nie w każdym rodzaju zamówień da się zastosować rozwiązania uwzględniające aspekty społeczne, tak, aby mogły one przynieść spodziewane korzyści i były realne do spełnienia. Dlatego instytucja będąca stroną umowy powinna dokonać wyboru rodzaju zamówień pod kątem rozwiązań uwzględniających aspekty społeczne, które zdecydowała się zastosować. Jeżeli wybrała ogólny zapis o obowiązku stosowania aspektów społecznych, to powinna rozważyć, w jakich rodzajach zamówień racjonalnie można zastosować kluczowe z tych rozwiązań. Ogólnie rzecz biorąc najmniej użyteczne jest uwzględnianie aspektów społecznych przy dostawach, lepiej wybrać do tego zamówienia usługi lub roboty budowlane.

Dobrze jest także wybrać takie rodzaje zamówień, które mogą być realizowane przez podmioty ekonomii społecznej. Przy czym Instytucje Zarządzające, Pośredniczące i Wdrażające powinny aktualizować te rodzaje zamówień w kolejnych konkursach dostosowując je do rozwoju i poszerzania zakresu działalności podmiotów ekonomii społecznej.

➲ O tym, jakie rodzaje zamówień najczęściej są przedmiotem działalności podmiotów ekonomii społecznej, można dowiedzieć się:

- z danych zbieranych przez Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej i udostępnianych na ich stronach lub podstronach internetowych poświęconych ekonomii społecznej (strony www dedykowane usługom i towarom oferowanym przez podmioty ekonomii społecznej/przedsiębiorstwa społeczne); branże, w których działają przedsiębiorstwa społeczne są podane również na wspomnianej liście tych podmiotów prowadzonej przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,
- w Ośrodkach Wsparcia Ekonomii Społecznej, ich aktualizowany wykaz znajduje się pod adresem internetowym:

  www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Wykaz,akredytowanych,Osrodkow,Ekonomii,Spolecznej,3920.html

Można także sięgnąć do informacji o określonych rodzajach podmiotów ekonomii społecznej:

- rejestry zakładów pracy chronionej, zakładów aktywności zawodowej, centrów integracji społecznej oraz klubów integracji społecznej znajdują się na stronach internetowych wojewodów,
- ogólnopolska baza danych o organizacjach pozarządowych prowadzona przez Stowarzyszenie Klon/Jawor znajduje się pod adresem internetowym: https://spis.ngo.pl
- ogólnopolska lista zweryfikowanych przedsiębiorstw społecznych znajduje się pod wspomnianym wyżej w ramce adresem internetowym,
- ogólnopolski katalog spółdzielni socjalnych prowadzony przez Spółdzielnię Socjalną WwwPromotion: www.spoldzielniesocjalne.org

- Instytucje powinny zadbać także, aby **projektodawcy przed podpisaniem umowy mieli pełną świadomość, jakie obowiązki w zakresie uwzględniania aspektów społecznych na nich spoczywają**. Jest to bardzo ważne, w związku z wciąż niewielką wiedzą i doświadczeniem w tym zakresie. Użyteczne byłoby także przekazanie im dodatkowych informacji dotyczących tego, jak mają się z tych obowiązków wywiązać w trakcie realizacji projektu, na przykład można zorganizować spotkanie na ten temat, przygotować instrukcję czy przynajmniej przekazać im niniejsze *Wskazówki*. Wsparcie informacyjne w zakresie stosowania aspektów społecznych powinno być dostępne dla beneficjentów (podmioty realizujące projekty) również w trakcie realizacji projektów, w przypadku pojawienia się wątpliwości czy problemów z zastosowaniem aspektów społecznych w konkretnych postępowaniach.

Instytucje Zarządzające, Pośredniczące i Wdrażające mogą tworzyć na swoich stronach internetowych miejsca, w których zamawiający umieszczają ogłoszenia i zapytania ofertowe skierowane do podmiotów ekonomii społecznej. Jest to rozwiązanie proste i wygodne zarówno dla zamawiających, jak i dla podmiotów ekonomii społecznej. Przykładem może być zakładka *Ogłoszenia* na stronie internetowej poświęconej ekonomii społecznej prowadzonej przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu. Znajduje się w niej użyteczna wyszukiwarka ofert skierowanych do podmiotów ekonomii społecznej: http://es.rops.torun.pl/oferty.html

- Instytucje będące stroną umowy **powinny weryfikować spełnianie warunków dotyczących uwzględniania aspektów społecznych**. Z reguły dzieje się to w trakcie rutynowych kontroli, nie wymaga więc dodatkowych zapisów w umowie. **Realizatorzy projektu powinni mieć prawo odstąpienia od realizacji obowiązku uwzględniania aspektów społecznych**, pod warunkiem, że pisemnie uzasadnią w sposób nie budzący wątpliwości, że nie mogli zastosować aspektów społecznych z przyczyn od siebie niezależnych. Takie uzasadnienie powinno być przekazane instytucji będącej stroną umowy, która je weryfikuje. Jeżeli taka weryfikacja będzie negatywna lub jeżeli bez właściwych wyjaśnień realizator projektu nie zastosuje się do obowiązku uwzględniania aspektów społecznych, to wydatek związany z przedmiotowym zamówieniem będzie mógł zostać uznany za koszt niekwalifikowany i będzie musiał zostać zwrócony.

- Instytucje Zarządzające, Pośredniczące i Wdrażające powinny zadbać o **monitorowanie ogłoszeń o zamówieniach pod kątem stosowania aspektów społecznych**, bo do tego zobowiązani są zamawiający, ale także w miarę możliwości o **zbieranie od realizatorów projektów informacji dotyczących zastosowania aspektów społecznych**, **analizowanie ich oraz ocenianie efektów** społecznych zamówień publicznych. Przyda się to nie tylko w celach sprawozdawczych, ale pozwoli również lepiej planować społeczne zamówienia publiczne w kolejnych konkursach.

- Ostatnim ogniwem w procesie stosowania aspektów społecznych są **wykonawcy** zamówień publicznych. Jest to ogniwo istotne, bo od wykonawców zależy, jak w praktyce będą uwzględnianie aspekty społeczne. Dlatego potencjalni wykonawcy powinni mieć wiedzę na temat rozwiązań pozwalających uwzględniać aspekty społeczne, stosować tę wiedzę w praktyce, ale także, w przypadku podmiotów ekonomii społecznej, wykorzystywać aspekty społeczne do wzmacniania i rozwoju prowadzonej działalności pożytku publicznego bądź działalności gospodarczej. Podmioty ekonomii społecznej nie mogą również zapominać, że ułatwienia w dostępie do zamówień publicznych w ramach społecznych zamówień publicznych nie zwalniają ich od rzetelności w zakresie skutecznej, terminowej, wysokiej jakości i efektywnej realizacji zamówienia, a wcześniej jeszcze przygotowania dobrej i konkurencyjnej oferty.

Najważniejsze działania związane ze stosowania aspektów społecznych w praktyce podsumowane zostały graficznie na następnej stronie.

Główne działania związane ze stosowaniem aspektów społecznych

- Zgodnie z *Wytycznymi w zakresie kwalifikowalności* **obowiązek stosowania aspektów społecznych dotyczy zamówień o wartości powyżej 50 tysięcy złotych netto** i może być różnie realizowany w zależności od sposobu udzielania zamówienia i rodzaju realizatora projektu:

Wartość zamówienia (netto)	Podmioty stosujące Pzp	Podmioty niestosujące Pzp	Sposób udzielenia zamówienia	Obowiązek uwzględniania aspektów społecznych
Do 20 tys. zł	✓	✓	Bezpośrednio	**Nie**
Powyżej 20 tys. zł do 50 tys. zł	✓	✓	Rozeznanie rynku	**Nie**
Powyżej 50 tys. zł do 30 tys. euro	✓	✓	Zasada konkurencyjności	**Tak**
Powyżej 50 tys. zł do 30 tys. euro	✓		Zasada konkurencyjności	**Tak**
Powyżej 30 tys. euro		✓	Zasada konkurencyjności	**Tak**
Powyżej 30 tys. euro	✓		W oparciu o Prawo zamówień publicznych	**Tak**
Niezależnie od wartości	✓		W oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	**Sam sposób zlecenia jest formą uwzględnienia aspektów społecznych**

- W przeprowadzeniu postępowania, w szczególności w oparciu o zasadę konkurencyjności, pomocna jest publikacja przygotowana przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju *Zamówienia udzielane w ramach projektów. Podręcznik wnioskodawcy i beneficjenta programów polityki spójności 2014 – 2020*, dostępna na stronie internetowej www.funduszeeuropejskie.gov.pl

- Instytucje Zarządzające, Pośredniczące i Wdrażające powinny pamiętać, że niezależnie od intencji i zapisów w dokumentacji konkursowej, to, do czego zobowiązany jest realizator

projektu określa **umowa**. Stąd istotne jest, aby jasno i prosto sformułować w niej obowiązek uwzględniania aspektów społecznych. Przy okazji warto także wskazać realizatorowi projektu, że niezależnie od obowiązku dotyczącego określonych rodzajów zamówień, może - już na zasadzie pełnej dobrowolności - uwzględniać aspekty społeczne w innych zamówieniach. Poniżej sformułowane zostały **przykładowe zapisy w umowie** dotyczące obowiązku stosowania przez realizatora projektu aspektów społecznych:

a. Beneficjent udzielając w ramach projektu zamówień o wartości powyżej 50 tys. złotych netto zobowiązany jest do uwzględniania aspektów społecznych, czyli stosowania rozwiązań, które pozwolą osiągnąć dodatkowe korzyści społeczne przy realizacji zamówienia */lub wskazanie w tym miejscu konkretnych rozwiązań/*.

b. Obowiązek uwzględniania aspektów społecznych dotyczy zamówień na usługi gastronomiczne i cateringowe */lub inne wskazane/*.

c. Przy udzielaniu innych rodzajów zamówień niż określone w pkt b Beneficjent może również uwzględniać aspekty społeczne, ale nie jest do tego zobowiązany.

d. Uwzględniając aspekty społeczne w zamówieniach w ramach projektu beneficjent ma obowiązek stosować się do obowiązującego prawa, przede wszystkim do ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

e. Beneficjent w jednostkowych postępowaniach może odstąpić od obowiązku uwzględniania aspektów społecznych, o ile nie będzie to naruszać zasady wydatkowania środków publicznych

f. W każdym jednostkowym przypadku, o którym mowa w pkt e, Beneficjent musi pisemnie uzasadnić powody odstąpienia od stosowania obowiązku uwzględniania aspektów społecznych.

g. Obowiązek, o którym mowa w pkt a nie dotyczy przypadków zamówień, o których mowa w pkt 7-9 podrozdziału 6.5. *Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020* z dnia 19 lipca 2017 roku, z uwzględnieniem pkt 10 *(lub wskazanie konkretnych przypadków opisanych w Wytycznych)*.

- Istotną rolę pomocniczą w stosowaniu społecznych zamówień publicznych mogą odegrać **Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej** (OWES), bowiem podmioty ekonomii społecznej,

a zwłaszcza przedsiębiorstwa społeczne, są głównymi potencjalnymi beneficjentami aspektów społecznych.

- Ośrodki mogą przede wszystkim dostarczać informacji o działających podmiotach ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwach społecznych oraz o ich potencjalne, obszarach działania, specjalizacjach. Dzięki temu Instytucje Zarządzające, Pośredniczące czy Wdrażające będą mogły dobrać rodzaje zamówień, w których ma być stosowany obowiązek uwzględniania aspektów społecznych, pod kątem możliwości podmiotów ekonomii społecznej.

- Takich informacji OWES powinny udzielać także zamawiającym, czyli realizatorom projektów, tak, aby wiedzieli na przykład do kogo skierować zapytania ofertowe. Ośrodki mogą również promować ideę społecznych zamówień publicznych wśród zamawiających, w szczególności jako instrumentu ułatwiającego dostęp do zamówień podmiotom ekonomii społecznej.

- OWES pracują z podmiotami ekonomii społecznej, stąd też powinny wspierać je edukacyjnie i doradczo w zakresie ubiegania się i realizowania zamówień publicznych, w tym stosowania aspektów społecznych. Użyteczne może być doradzanie przez OWES podmiotom ekonomii społecznej w zakresie optymalnego wykorzystania przez nie rozwiązań uwzględniających aspekty społeczne do rozwoju prowadzonej działalności pożytku publicznego, w szczególności w sferze integracji społecznej i zawodowej.

Rola Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w stosowaniu społecznych zamówień publicznych

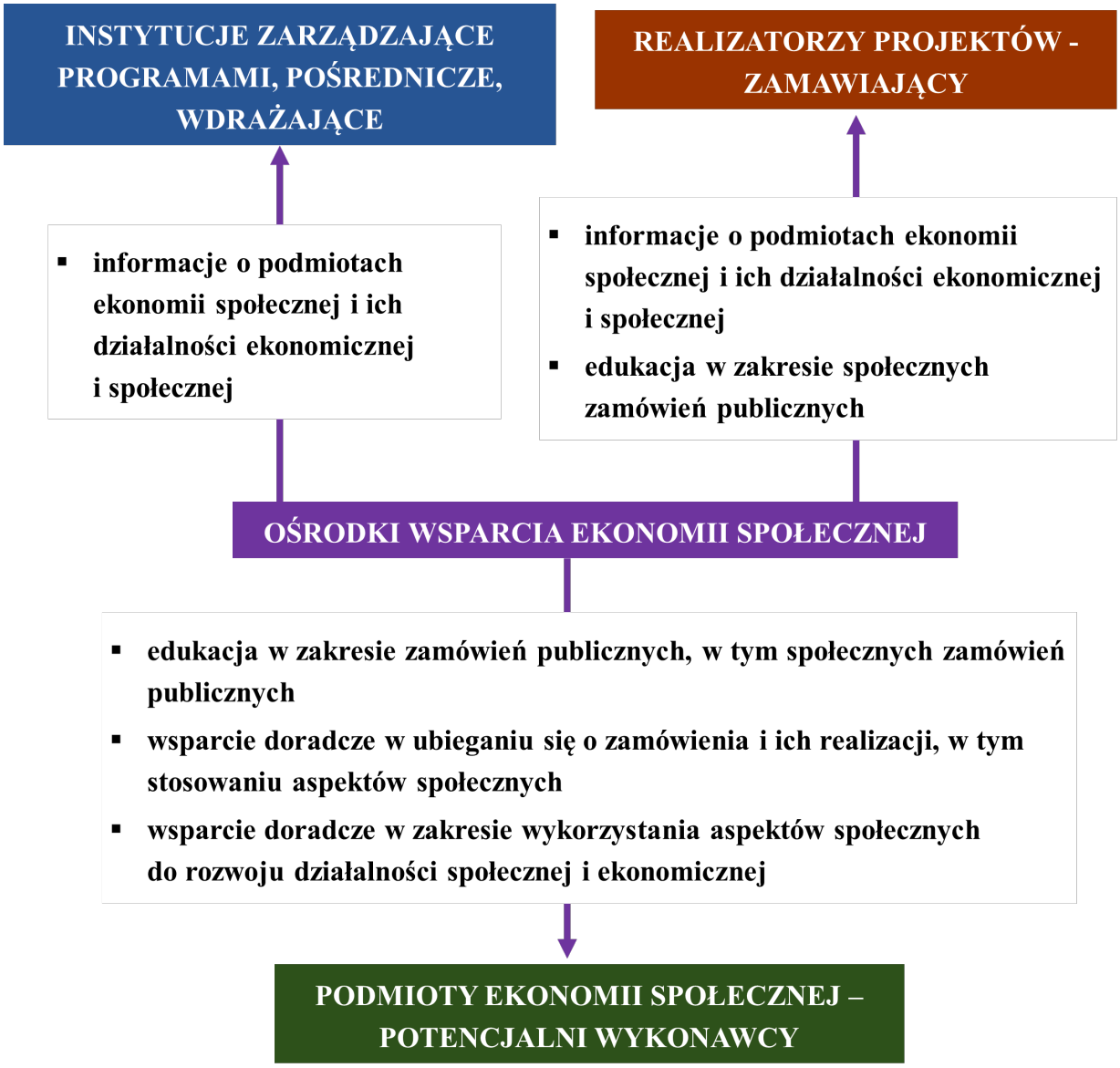

3.3. Rozwiązania pozwalające uwzględniać aspekty społeczne

W tabeli poniżej opisane zostały krótko najważniejsze możliwości uwzględniania aspektów społecznych przy udzielaniu zamówień publicznych.

Rozwiązania dotyczące udzielania zamówień o wartości powyżej 30 tysięcy euro w oparciu o Prawo zamówień publicznych	
Zamówienie zastrzeżone	
Podstawa prawna	Art. 22 ust. 2 i 2a Prawa zamówień publicznych.
Opis	Zamawiający może **zastrzec** udział w postępowaniu o zamówienie publiczne wyłącznie do podmiotów spełniających łącznie dwa warunki: • są zakładami pracy chronionej lub innymi podmiotami, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, • co najmniej 30% zatrudnionych stanowią osoby należące do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym wymienionych w ustawie, np. niepełnosprawnych, chorych psychicznie czy osób opuszczających zakłady karne. Zamawiający może określić wyższy niż wymagany ustawowo wskaźnik zatrudnienia.
Główne korzyści	• realizacja zamówienia przez **podmiot ekonomii społecznej**, • podtrzymywanie lub poszerzenie zatrudnienia przez wykonawcę osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, • wsparcie integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
Zamówienie zastrzeżone na usługi społeczne, zdrowotne i kulturalne	
Podstawa prawna	Art. 138p Prawa zamówień publicznych.
Opis	Zamawiający może **zastrzec** udział w postępowaniu na świadczenie usług społecznych, zdrowotnych i kulturalnych (ich kody CPV określone są w ustawie) wyłącznie do podmiotów spełniających łącznie cztery warunki: • ich celem jest realizacja misji w zakresie służby publicznej związanej ze świadczeniem zlecanych usług oraz społeczna

	i zawodowa integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, • nie działają w celu osiągnięcia zysku, przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników, • struktura zarządzania nimi lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co wykonawcy określają w swoich statutach, • w ciągu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wszczęcia postępowania o udzielenie zamówienia na usługi społeczne nie udzielono im zamówienia na podstawie tego przepisu przez tego samego zamawiającego.
Główne korzyści	• realizacja zamówienia przez **podmiot ekonomii solidarnej**, w szczególności **przedsiębiorstwo społeczne**, • wsparcie integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które są pracownikami wykonawcy lub których wspiera wykonawca, • uspołecznienie świadczenia usług istotnych dla obywateli poprzez ich realizację przez podmioty ekonomii społecznej, • promowanie partycypacji pracowniczej.
Wyłączenie stosowania Prawa zamówień publicznych przy zlecaniu zadań w zakresie rewitalizacji	
Podstawa prawna	Art. 4d. pkt 5 Prawa zamówień publicznych.
Opis	Gmina (lub jej jednostka organizacyjna) może zlecić realizację zamówienia spółdzielni socjalnej lub organizacji pozarządowej (np. stowarzyszeniu lub fundacji) **z wyłączeniem Prawa zamówień publicznych**, o ile spełnione są łącznie następujące warunki: • przedmiotem zamówienia są usługi lub roboty budowalne realizujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne zawarte w gminnym

	programie rewitalizacji oraz wykonywane na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji, • przedmiot zamówienia należy do działalności statutowej wykonawcy lub celem realizacji zamówienia jest aktywizacja osób mających miejsce zamieszkania na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji, • wartość zamówienia nie przekracza (stan na wrzesień 2017 r.) w przypadku usług równowartości 209 tys. euro, w przypadku robót budowalnych równowartości 5 225 tys. euro. Oznacza to, że tego rodzaju zamówienie może być udzielone bezpośrednio lub w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
Główne korzyści ze stosowania	• realizacja zamówień przez **podmioty ekonomii społecznej: organizacje pozarządowe i spółdzielnie socjalne**, • większe uspołecznienie procesów rewitalizacji poprzez zaangażowanie w ich realizację podmiotów ekonomii społecznej.

Warunek zatrudnienia osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym	
Podstawa prawna	Art. 29 ust. 4 Prawa zamówień publicznych.
Opis	Zamawiający może zobowiązać wykonawcę w opisie przedmiotu zamówienia, aby **do realizacji zamówienia zatrudnił** osoby należące do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, np. bezrobotnych, niepełnosprawnych, bezdomnych czy opuszczających zakłady karne. Grupy te wymienione są w ustawie, ale zamawiający sam określa, do jakiej grupy/grup mają należeć zatrudnione osoby i ile ma ich być.
Główne korzyści	• zatrudnienie osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, przynajmniej na okres realizacji zamówienia, • wsparcie integracji zawodowej i społecznej tych osób, • zwiększenie szans osób z grup zagrożonych wykluczeniem

	społecznym na znalezienie trwałego zatrudnienia, • ułatwienie dostępu do zamówień **podmiotom ekonomii społecznej, a zwłaszcza solidarnej**, które zatrudniają takie osoby i prowadzą ich integrację społeczną i zawodową.
Uwzględnienie innych aspektów społecznych w opisie przedmiotu zamówienia	
Podstawa prawna	Art. 29 ust. 4 Prawa zamówień publicznych.
Opis	Oprócz warunku zatrudnienia osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, o którym mowa wyżej, zamawiający w opisie przedmiotu zamówienia może określić warunki, które musi uwzględnić wykonawca, pozwalające osiągać inne korzyści społeczne. Może być to **dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, oznakowanie społeczne, wymóg zatrudnienia na umowę o pracę** (te trzy rozwiązania opisane są poniżej). Zamawiający może określić także **inne wymogi**, w szczególności wynikające z obowiązujących ustaw czy międzynarodowych konwencji ratyfikowanych przez Polskę (np. konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy), o ile związane są z przedmiotem zamówienia. Mogą one dotyczyć na przykład: • poszanowania praw człowieka i prawa pracy poprzez wskazanie wymagań w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, • wsparcia włączenia społecznego poprzez wymóg ustanowienia szkoleń związanych z przedmiotem zamówienia dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym realizujących zamówienie, • promocji równych szans poprzez promocję elastycznego czasu pracy.
Główne korzyści	• uwzględnianie różnego rodzaju aspektów społecznych w realizacji zamówień publicznych, • promowanie wśród wykonawców różnych aspektów społecznych oraz społecznej odpowiedzialności.

Dostosowanie przedmiotu zamówienia do potrzeb użytkowników, w szczególności osób z niepełnosprawnościami	
Podstawa prawna	Art. 29 i art. 30 Prawa zamówień publicznych.
Opis	Zamawiający ma obowiązek **dostosowania przedmiotu zamówienia pod kątem jego dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników**, o ile zamówienie przeznaczone jest do użytku osób fizycznych lub przedmiotem zamówienia są roboty budowlane. Są to warunki określane w opisie przedmiotu zamówienia, które muszą być spełnione przez wykonawcę. Zamawiający nie może zawrzeć ogólnego zobowiązania wykonawcy do dostosowania przedmiotu zamówienia, musi wskazać w opisie przedmiotu zamówienia konkretne wymagania, które ma spełnić wykonawca, np. żądać podjazdów dla wózków, instrukcji użytkowania w alfabecie Braille'a czy też stołów z cateringiem o takiej wysokości, aby osoba na wózku była w stanie ocenić, jakie jedzenie jest w pojemnikach z żywnością. W tym zakresie Instytucje Zarządzające, Pośredniczące i Wdrażające powinny stosować się do *Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020.*[11]
Główne korzyści ze stosowania	• ułatwienie korzystania z usług, produktów, budynków, środków transportu przez ich użytkowników, w szczególności osoby z niepełnosprawnościami, • podniesienie jakości życia, w szczególności osób z niepełnosprawnościami,

[11] *Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*, Minister Inwestycji i Rozwoju, Warszawa, 05 kwietnia 2018 r., MR/2014-2020/16(02)

	• stosowanie w praktyce zasady równości szans.
Wymóg zatrudnienia na umowę o pracę	
Podstawa prawna	Art. 29 ust. 3a Prawa zamówień publicznych.
Opis	Zamawiający musi przeanalizować przedmiot każdego zamówienia na usługi i roboty budowlane pod kątem czynności wymagających zatrudnienia na umowę o pracę. Jeżeli takie czynności występują, to zamawiający musi je wskazać w dokumentacji postępowania i zażądać od wykonawcy, aby **do realizacji tych czynności zatrudnił pracowników na umowy o pracę.**
Główne korzyści ze stosowania	• zatrudnienie na umowy o pracę, przynajmniej na okres realizacji zamówienia, zwiększenie bezpieczeństwa socjalnego pracowników, • zwiększenie stabilności realizacji zamówienia.
Oznakowanie społeczne	
Podstawa prawna	Art. 30a Prawa zamówień publicznych.
Opis	Zamawiający może wskazać, aby usługi, roboty budowlane lub produkty dostarczane w ramach zamówienia **posiadały określone oznakowanie odpowiadające przyznanym certyfikatom społecznym**. Certyfikaty te przyznawane są konkretnym produktom, towarom lub usługom, które powstają z uwzględnieniem aspektów społecznych (także ekologicznych) albo też firmom, które takie aspekty uwzględniają, np. nie zatrudniają dzieci, płacą minimalną stawkę godzinową, itp. Zamawiający może korzystać z oznakowań społecznych, które spełniają następujące warunki: • wymagania dotyczące oznakowania dotyczą wyłącznie kryteriów, które są związane z przedmiotem zamówienia i są odpowiednie dla określenia cech przedmiotu zamówienia, • wymagania dotyczące oznakowania są oparte na obiektywnie

	możliwych do sprawdzenia i niedyskryminujących kryteriach; • warunki przyznawania oznakowania są przyjmowane w drodze otwartej i przejrzystej procedury, w której mogą uczestniczyć wszystkie zainteresowane podmioty, w tym podmioty należące do administracji publicznej, konsumenci, partnerzy społeczni, producenci, dystrybutorzy oraz organizacje pozarządowe; • oznakowania są dostępne dla wszystkich zainteresowanych stron; • wymagania dotyczące oznakowania są określane przez podmiot trzeci, na który wykonawca ubiegający się o oznakowanie nie może wywierać decydującego wpływu. Nie mogą być to więc certyfikaty dostępne wyłącznie dla podmiotów krajowych, muszą mieć charakter międzynarodowy albo przynajmniej unijny. W Polsce dostępnych jest już kilkanaście produktów posiadających certyfikaty spełniające powyższe warunki, najczęściej spotykane to kawa, herbata, cukier, kakao, banany, ryż, bawełna z certyfikatem Fairtrade[12] (certyfikatem Sprawiedliwego Handlu – czyli stosowania etycznych rozwiązań przy wytwarzaniu danych produktów, zwł. w kwestii sprawiedliwego wynagradzania). Więcej przykładów oznakowań społecznych znajduje się w podręczniku Urzędu Zamówień Publicznych dotyczącym zrównoważonych zamówień publicznych. Oznakowanie społeczne może być wykorzystane w opisie przedmiotu zamówienia jako warunek lub w kryteriach oceny ofert jako preferencja.
Główne korzyści ze stosowania	• preferowanie firm, które uwzględniają w praktyce aspekty społeczne, • promowanie wśród przedsiębiorców społecznej odpowiedzialności i certyfikatów społecznych.

[12] więcej informacji o Sprawiedliwym Handlu (Fairtrade) można znaleźć na stronie internetowej www.fairtrade.org.pl

Aspekty społeczne w kryteriach oceny ofert	
Podstawa prawna	Art.91 ust.2 pkt 2 Prawa zamówień publicznych.
Opis	Zamawiający może w kryteriach oceny ofert uwzględnić aspekty społeczne (także ekologiczne). Mogą być to na przykład: • zatrudnienie osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, • oznakowanie społeczne, • preferencje dla określonych wykonawców, np. podmiotów ekonomii społecznej, • wynagrodzenia pracowników wyższe niż minimalne wymagane ustawowo, • dostosowanie do potrzeb użytkowników, • inne, wykorzystywane w opisie przedmiotu zamówienia. Zamawiający przyznaje przy ocenie ofert dodatkowe punkty tym uczestnikom postępowania, którzy zadeklarują, że spełnią określone kryteria społeczne. Zamawiający na przykład może dodatkowo przyznać pięć punktów za jedną osobę bezrobotną zatrudnioną do realizacji zamówienia, jeżeli to będą dwie osoby będzie to dziesięć punktów, a jeżeli oferent zadeklaruje, że zatrudni więcej niż dwie osoby bezrobotne, to otrzyma dodatkowo piętnaście punktów. Zamawiający musi jednak pamiętać, że kryteria oceny ofert mogą odnosić się jedynie do przedmiotu zamówienia i nie mogą dotyczyć właściwości wykonawcy. Powinny być także sformułowane w sposób jednoznaczny, zrozumiały i tak, aby można je było zweryfikować. Przykłady zastosowania aspektów społecznych opisane zostały w publikacji Urzędu Zamówień Publicznych.

Główne korzyści ze stosowania	Różne, w zależności od zastosowanych aspektów społecznych. Warto zwrócić uwagę, że o ile spełnianie aspektów społecznych uwzględnionych w opisie przedmiotu zamówienia lub w dostępie do postępowania ma charakter zero-jedynkowy, o tyle umieszczenie ich w kryteriach oceny ma charakter zachęty dla wykonawcy, ale ich niespełnienie nie eliminuje go z udziału w postępowaniu.
Rozwiązania w postępowaniach dotyczących zamówień o wartości do 30 tysięcy euro, do których nie stosuje się Prawa zamówień publicznych	
Wszystkie rozwiązania, które przewiduje Prawo zamówień publicznych opisane wyżej Zamawiający nie stosuje Prawa zamówień publicznych, ale jeżeli chce, może skorzystać z przewidzianych w nim rozwiązań, na przykład dotyczących aspektów społecznych.	
Zastrzeżenie dla spółdzielni socjalnych	
Podstawa prawna	Art. 15a ustawy o spółdzielniach socjalnych.
Opis	Zamawiający może **zastrzec** udział w postępowaniu o zamówienie publiczne o wartości nie przekraczającej 30 tys. euro **wyłącznie do spółdzielni socjalnych**. Jest to najprostsze ustawowe rozwiązanie do zastosowania przez zamawiającego.
Główne korzyści	• realizacja zamówienia przez **spółdzielnię socjalną**, • wsparcie integracji społecznej i zawodowej osób należących do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym zatrudnionych w spółdzielni socjalnej.
Własne rozwiązania określone przez zamawiającego	
Podstawa prawna	-
Opis	Zamawiający może także zastosować własne rozwiązania, o ile nie naruszają one zasad określonych w ustawie o finansach publicznych, czyli dokonywania wydatków publicznych: • w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasad: uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów i optymalnego doboru

	metod i środków służących osiągnięciu założonych celów, • w sposób umożliwiający terminową realizację zadań; • w wysokości i terminach wynikających z wcześniej zaciągniętych zobowiązań (art. 44 ust. 3 ustawy o finansach publicznych[13]). Zastosowane rozwiązania powinny być uzasadnione przedmiotem zamówienia. Może być to na przykład preferowanie podmiotów ekonomii społecznej w kryteriach oceny ofert, o ile taka preferencja wiąże się z przedmiotem zamówienia, na przykład dotyczy szkoleń w zakresie ekonomii społecznej.
Główne korzyści	Różne, w zależności od przyjętych rozwiązań.
Zlecanie zadań w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	
Podstawa stosowania:	Rozdział 6, podrozdział 6.5, pkt 5 *Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020.*
Opis	Realizator projektu może zlecić zadania w trybach przewidzianych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ale jedynie, gdy jest jednostką administracji publicznej, rządowej lub samorządowej. Zlecone zadanie musi mieścić się w 39 obszarach należących do sfery pożytku publicznego określonych w ustawie. Podstawowym trybem zlecenia zadania jest otwarty konkurs ofert, który można stosować niezależnie od wartości zlecanego zadania. O realizację zadania mogą ubiegać się jedynie organizacje pozarządowe lub inne, wymienione w ustawie podmioty realizujące działalność pożytku publicznego (realizacja tego zadania nie odbywa się w obszarze prowadzonej przez dany podmiot działalności gospodarczej, a jedynie w zakresie jego działalności nieodpłatnej bądź odpłatnej pożytku publicznego – reguluje to ustawa o działalności

[13] ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz. U. 2017 poz. 2077 z późn. zm.)

	pożytku publicznego i o wolontariacie). Zlecając zadanie realizator projektu musi stosować wymogi określone w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz w aktach wykonawczych.
Główne korzyści ze stosowania	• realizacja zadania przez organizacje pozarządowe lub inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, • wsparcie celów społecznie użytecznych realizowanych przez wykonawców, • uspołecznienie zadań realizowanych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty działające w sferze pożytku publicznego, • zadania te są zazwyczaj realizowane przez organizacje pozarządowe i inne podmioty działające w sferze pożytku publicznego działające na terenie danego samorządu, który ogłasza konkurs na zlecenie zadania publicznego.

4. *Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020* (wersja obowiązująca od stycznia 2018 roku)

Wytyczne w zakresie włączenia społecznego dotyczą jedynie projektów, które są finansowane:

- z EFS w ramach Celu Tematycznego 9 *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją,*
- Z EFRR w zakresie następujących Priorytetów Inwestycyjnych:
  - 9a inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych,
  - 9i aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie,
  - 9iv ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym,
  - 9v wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia,
  - 9 vi strategie rozwoju lokalnego kierowane przez społeczność z wyłączeniem infrastruktury zdrowotnej i usług zdrowotnych, które są przedmiotem odrębnych wytycznych.

Wytyczne stosuje się w zakresie Celu Tematycznego 9 do Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, z wyjątkiem działań realizowanych w ramach Osi IV *Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa* oraz do obszarów w ramach wskazanych wyżej Celów Tematycznych i Priorytetów Inwestycyjnych, które są wspólne dla wszystkich Regionalnych Programów Operacyjnych.

***Wytyczne w zakresie włączenia społecznego* mają, o czym była już mowa wcześniej, istotne znaczenie dla stosowania *Wytycznych w zakresie kwalifikowalności* w tym zakresie, że definiują pojęcia podmiotu ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społecznego.**

Pod koniec marca 2019 roku Instytucja Zarządzająca opublikowała projekt aktualizacji Wytycznych w zakresie włączenia społecznego. Na razie nie jest znany ostateczny kształt zaktualizowanych Wytycznych, ale w projekcie nie zaproponowano żadnych zmian dotyczących aspektów społecznych. Projekt natomiast wprowadza zmiany w zakresie definicji podmiotu ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społecznego, które m.in. wynikają z dostosowania do zaktualizowanego w styczniu 2019 roku Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej.

4.1. Co wynika z *Wytycznych*?

Aspekty społeczne w *Wytycznych w zakresie włączenia społecznego* dotyczą realizacji przedsięwzięć w ramach PI 9iv *Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym* oraz PI 9i *Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie. Są to obszary, w których istotną rolę odgrywają podmioty ekonomii społecznej[14], stąd też zapisy *Wytycznych* dotyczące uwzględniania aspektów społecznych odnoszą się w dużej mierze właśnie do podmiotów ekonomii społecznej.

Wymogi dotyczące aspektów społecznych określone w *Wytycznych w zakresie włączenia społecznego* w żadnym razie nie zmieniają postanowień *Wytycznych w zakresie kwalifikowalności*, są natomiast ich uzupełnieniem w odniesieniu do projektów realizowanych w wyżej wymienionych Priorytetach Inwestycyjnych.

Zalecenia *Wytycznych w zakresie włączenia społecznego* dotyczące uwzględniania aspektów społecznych podsumowuje poniższa tabela.

[14] potencjał podmiotów ekonomii społecznej w zakresie świadczenie usług społecznych opisany został w publikacji wydanej przez Główny Urząd Statystyczny: *Rola sektora non-profit w dostarczaniu usług społecznych w latach 2014-2016*, GUS, 2018

Podstawa stosowania	Zakres stosowania	Sposób uwzględniania aspektów społecznych
Rozdz. 5, podrozd. 5.1, pkt 3, lit. e i f *Wytycznych*	PI 9i	Preferowanie podmiotów ekonomii społecznej jako partnerów ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie w projektach pozakonkursowych i konkursowych.
Rozdz. 6, podrozdz. 6.1, pkt 5 *Wytycznych*	PI 9iv	Zobowiązanie przez Instytucję Zarządzającą RPO realizatorów projektów do: • uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach realizowanych zgodnie z Prawem zamówień publicznych albo zasadą konkurencyjności, czyli przy zamówieniach o wartości powyżej 50 tys. złotych, • oraz dokonywania zakupów nieobjętych Prawem zamówień publicznych i zasadą konkurencyjności, czyli o wartości do 50 tys. złotych, w pierwszej kolejności u podmiotów ekonomii społecznej.
Rozdz. 6, podrozdz. 6.1, pkt 4 *Wytycznych*	PI 9iv	Preferowanie przez Instytucję Zarządzającą RPO podmiotów ekonomii społecznej jako realizatorów usług, na przykład poprzez: • rekomendowanie Komitetowi Monitorującemu RPO określonych kryteriów wyboru projektów ograniczających wsparcie w ramach danego konkursu wyłączenie do podmiotów ekonomii społecznej lub premiujących realizację projektów przez te podmioty, • preferencje dla projektów partnerskich realizowanych przez administrację publiczną i podmioty ekonomii społecznej, • zobowiązanie beneficjentów publicznych do zlecania zadań w ramach projektu w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Analogiczne do określonych w *Wytycznych w zakresie włączenia społecznego* wymogi związane z podmiotami ekonomii społecznej dotyczą również projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 lub osobami z niepełnosprawnością finansowanych z EFS. **Zgodnie z *Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020*[15] Instytucja Zarządzająca RPO zapewnia preferencje dla realizacji usług w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 przez podmioty ekonomii społecznej.** Preferencje mogą być zapewnione w szczególności poprzez:

- rekomendowanie Komitetowi Monitorującemu RPO określonych kryteriów wyboru projektów ograniczających wsparcie w ramach danego konkursu wyłącznie do podmiotów ekonomii społecznej lub premiujących realizację projektów przez te podmioty,
- preferencje dla projektów partnerskich realizowanych przez administrację publiczną i podmioty ekonomii społecznej.

4.2. Jak zastosować *Wytyczne*?

- Pierwsze zalecenie z *Wytycznych* to preferencje dla podmiotów ekonomii społecznej jako partnerów ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. Ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie jako jednostki administracji publicznej muszą, zgodnie z art. 33 ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, wyłonić partnerów do projektów w trybie otwartego naboru. **Uwzględnienie preferencji dla podmiotów ekonomii społecznej jako partnerów będzie w takim przypadku odzwierciedlone w kryteriach oceny ofert** jako dodatkowe punkty dla oferenta, który jest podmiotem ekonomii społecznej, zgodnie z definicją przyjętą w *Wytycznych w zakresie włączenia społecznego*.

- Drugie zalecenie to zobowiązanie realizatorów projektów do uwzględniania aspektów społecznych. **Obowiązek uwzględniania aspektów społecznych przez realizatorów projektów jest odwołaniem do zapisów *Wytycznych w zakresie kwalifikowalności*, ale wprowadza dodatkowy wymóg dokonywania zakupów o wartości do 50 tys. złotych, w**

[15] *Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020*, Minister Rozwoju i Finansów, MR/2014-2020/23(03)

pierwszej kolejności u podmiotów ekonomii społecznej. Instytucja Zarządzająca RPO musi więc w przypadku realizacji projektów w ramach PI 9iv *Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym* zapisać dodatkowo ten obowiązek w umowie. Użyteczne jest, aby w umowie, analogicznie do proponowanych wcześniej zapisów dotyczących stosowania aspektów społecznych, przewidzieć, że realizator projektu, o ile jest w stanie to racjonalnie uzasadnić na piśmie, może od tego obowiązku odstąpić. Jest to użyteczne dla zamawiających, gdyż takich zamówień bywa dużo w ramach projektów, a może okazać się, że liczba podmiotów ekonomii społecznej, które są w stanie zrealizować określone rodzaje zamówień w praktyce jest niewielka.

Po stronie zamawiającego ten obowiązek nie pociąga za sobą dodatkowych działań w przypadku bezpośredniego udzielenia zamówienia. Ale z reguły realizatorzy projektów należący do sektora publicznego mają wewnętrzne regulaminy dotyczące udzielania zamówień publicznych o wartości do 30 tys. euro. W takim przypadku wskazane byłoby, aby w regulaminie znalazł się zapis o pierwszeństwie dla podmiotów ekonomii społecznej przy udzielaniu zamówień o wartości do 50 tys. zł w ramach projektów finansowanych ze środków unijnych w zakresie ułatwiania dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym. A jeżeli regulamin przewiduje, że zamówienia muszą być udzielane np. w formie zapytania ofertowego, a nie bezpośrednio, to informacja o zastosowaniu pierwszeństwa dla podmiotów ekonomii społecznej powinna być uwzględniona w treści zapytania.

- Trzecie zobowiązanie Instytucji Zarządzającej RPO to preferowanie podmiotów ekonomii społecznej, które może być realizowane na przykład poprzez rekomendowanie Komitetowi Monitorującemu RPO określonych kryteriów wyboru projektów ograniczających wsparcie w ramach danego konkursu wyłączenie do podmiotów ekonomii społecznej lub premiujących realizację projektów przez te podmioty oraz preferencje dla projektów partnerskich realizowanych przez administrację publiczną i podmioty ekonomii społecznej. Taki krok Instytucji Zarządzającej powinien być poprzedzony dobrym rozpoznaniem potencjału podmiotów ekonomii społecznej w regionie, zwłaszcza pod kątem usług społecznych. Określenie tego rodzaju kryteriów dostępu może bowiem w konsekwencji ograniczyć możliwości realizacji projektów i spowodować niewielką ich liczbę lub brak projektów spełniających te kryteria. O wiele bardziej użyteczne wydaje się określenie tego typu kryteriów społecznych jako preferencji, co oznacza dodatkowe

punkty w ocenie oferty dla podmiotu ekonomii społecznej jako realizatora projektu lub jako partnera, ale nie powoduje jej odrzucenia, w przypadku niespełnienia takiego kryterium.

- Zastosowanie ostatniego rozwiązania uwzględnionego w *Wytycznych w zakresie włączenia społecznego*, czyli zobowiązania beneficjentów publicznych do zlecania zadań w ramach projektu w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, także powinno być poprzedzone rozpoznaniem rynku, bo może się okazać, że nie ma podmiotów ekonomii społecznej, które będą w stanie zrealizować zlecone zadanie. Przy czym warto zwrócić uwagę, że zadanie zlecone w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie może być zrealizowane przez podmiot ekonomii społecznej **jedynie w ramach odpłatnej lub nieodpłatnej działalności pożytku publicznego**. Tak więc rozpoznanie możliwości realizacyjnych w tym przypadku nie dotyczy działalności gospodarczej podmiotów ekonomii społecznej, a prowadzonej przez nie działalności pożytku publicznego.

- Warto przypomnieć, że ustawa o działalności pożytku publicznego przewiduje dwa podstawowe tryby zlecania zadań: **otwarty konkurs ofert i bezpośrednie zlecenie zadania**, o ile dotacja na jego realizację nie przekracza 10 tys. złotych, a zadanie może być zrealizowane w ciągu 90 dni. Istotne jest, że zgodnie z art. 11, ust. 6 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jeżeli otwarty konkurs ofert został unieważniony, beneficjent może ponownie ogłosić konkurs albo zlecić zadanie w trybie wynikającym z innych przepisów, w tym przepisów Prawa zamówień publicznych.

  Wydaje się, że w przypadku obowiązku zlecania zadań w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie także powinna istnieć możliwość odstąpienia, w sytuacji, w której beneficjent wykaże, że w regionie nie ma podmiotów ekonomii społecznej, które mogłyby w tym trybie zrealizować zadanie.

5. Lista sprawdzająca

Jeżeli jako Instytucja Zarządzająca, Pośrednicząca lub Wdrażająca stosujecie społeczne zamówienia publiczne, to sprawdźcie czy:

✓	**Zapoznaliście się z publikacjami na temat społecznych zamówień publicznych i aktualizujecie swoją wiedzę na ten temat**
✓	**Określiliście spodziewane korzyści społeczne**
✓	**Rozpoznaliście pod kątem możliwości osiągania tych korzyści rynek potencjalnych wykonawców, zwłaszcza podmiotów ekonomii społecznej**
✓	**Wybraliście rozwiązania, które pozwolą osiągnąć zakładane korzyści i dostosowane są do możliwości potencjalnych wykonawców, zwłaszcza podmiotów ekonomii społecznej**
✓	**Wybraliście rodzaj zamówień, w których mają być stosowane aspekty społeczne adekwatnie do rozpoznania rynku**
✓	**Jeżeli konkurs dotyczy projektów w PI 9i lub PI 9iv, wzięliście dodatkowo pod uwagę rozwiązania przewidziane w *Wytycznych w zakresie włączenia społecznego*, a jeżeli dotyczy projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 lub osobami z niepełnosprawnością, uwzględniliście dodatkowo rozwiązania określone w *Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy***
✓	**Uwzględniliście odpowiednie zapisy w umowie z realizatorami projektów**
✓	**Zapoznaliście realizatorów projektów przed podpisaniem umowy z ich obowiązkami w zakresie stosowania aspektów społecznych**
✓	**Służycie informacją projektodawcom w zakresie stosowania aspektów społecznych w trakcie realizacji przez nich projektów**

✓	**Monitorujecie stosowanie aspektów społecznych przez realizatorów projektów**
✓	**Zbieracie informacje o stosowaniu aspektów społecznych w projektach i analizujecie je**
✓	**Oceniacie efekty stosowania aspektów społecznych i wyciągacie wnioski na przyszłość**
✓	**Sami jako zamawiający uwzględniacie aspekty społeczne – to dla Was źródło praktycznej wiedzy i doświadczeń oraz dobry przykład dla realizatorów projektów i wykonawców.**

6. Użyteczne źródła wiedzy:

Publikacje dotyczące społecznych zamówień publicznych:

- ***Zrównoważone zamówienia publiczne. Aspekty społeczne i środowiskowe w procedurze udzielania zamówienia w świetle nowelizacji ustawy Prawo zamówień publicznych*, Urząd Zamówień Publicznych Warszawa, 2017 r.**

  www.uzp.gov.pl/__data/assets/pdf_file/0016/35800/Zrownowazone-zamowienia-publiczne.pdf

- *Klauzule społeczne i inne możliwości uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych*, Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, Łódź 2017 r.

  http://es.rcpslodz.pl/images/zalaczniki/publikacje/Podrecznik_klauzule_RCPS_bez_ok%C5%82adki.compressed.pdf

- *Dobre praktyki w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych*, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa, listopad 2018 r.

  www.uzp.gov.pl/__data/assets/pdf_file/0029/39566/Dobre-praktyki-z-zakresu-spolecznych-zamowien-publicznych.pdf

- *Przykładowe społeczne i środowiskowe kryteria oceny ofert w zamówieniach publicznych*, Urząd Zamówień Publicznych Warszawa, 2018 r.

  www.uzp.gov.pl/__data/assets/pdf_file/0016/38311/Przykladowe-spoleczne-i-srodowiskowe-kryteria-oceny.pdf

- *Stan zrównoważonych zamówień publicznych w 2017 roku – raport*, Urząd Zamówień Publicznych Warszawa, 2018 r.

  www.uzp.gov.pl/__data/assets/pdf_file/0017/38312/Stan-zrownowazonych-zamowien-publicznych-w-2017-roku-raport.pdf

- *Raport z realizacji Zaleceń Rady Ministrów w sprawie uwzględniania przez administrację rządową aspektów społecznych w zamówieniach publicznych w latach 2016 – 2017 - podsumowanie i wnioski*, Urząd Zamówień Publicznych Warszawa, 2018 r.

  www.uzp.gov.pl/__data/assets/pdf_file/0017/39230/Podsumowanie-i-wnioski-wynikajace-z-realizacji-Zalecen-RM.pdf

Akty powszechnie obowiązującego prawa:

- ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (tekst. jedn. Dz. U. 2018 poz. 1431 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (tekst jedn. Dz.U. 2018 poz. 1986 z późn.zm.)
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn. Dz.U. 2018 poz. 450 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz. U. 2017 poz. 2077 z późn. zm.)

Uchwały Rady Ministrów:

- uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* (M.P. 2017 poz. 260)
- uchwała Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020* (M.P. 2013 poz. 378)
- uchwała nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pod nazwą *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej* (M.P. 2014 poz. 811)
- uchwała nr 11 Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2019 r. zmieniającej uchwałę w sprawie przyjęcia programu pod nazwą *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej* (M.P. 2019 poz. 214)

Wytyczne Instytucji Zarządzającej funduszami strukturalnymi i Funduszem spójności:

- *Wytyczne w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020*, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa, 19 lipca 2017 r., MR/H 2014-2020/23(3)07/2017

  www.funduszeeuropejskie.gov.pl/media/42886/Wytyczne_w_zakresie_kwalifikowalnosci_19.pdf

- *Zamówienia udzielane w ramach projektów. Podręcznik wnioskodawcy i beneficjenta programów polityki spójności 2014– 2020*, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju

  www.funduszeeuropejskie.gov.pl/media/57058/zamowienia_udzielane_w_ramach_projektow.pdf

- *Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020*, Minister Rozwoju i Finansów, MR/2014-2020/18(04)

  www.funduszeeuropejskie.gov.pl/media/49753/Wytyczne_wlaczenie_spoleczne_v4.pdf

- *Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020*, Minister Rozwoju i Finansów, MR/2014-2020/23(03)

  www.funduszeeuropejskie.gov.pl/media/49398/Wytyczne_rynek_pracy_wersja_3_podpisane_wersja_jednolita.pdf

- *Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*, Minister Inwestycji i Rozwoju, Warszawa, 05 kwietnia 2018 r., MR/2014-2020/16(02)

  www.funduszeeuropejskie.gov.pl/media/54997/Wytyczne_w_zakresie_rownosci_zatwierdzone_050418.pdf

Użyteczne strony internetowe:

- informacje o funduszach strukturalnych i Funduszu Spójności w Polsce: https://www.funduszeeuropejskie.gov.pl
- informacje o społecznych zamówieniach publicznych na stronie internetowej Urzędu Zamówień Publicznych: www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/zrownowazone-zamowienia-publiczne/spoleczne-zamowienia
- informacje o ekonomii społecznej – Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej: http://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl

- ogólnopolska lista zweryfikowanych przedsiębiorstw społecznych: www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Lista,przedsiebiorstw,spolecznych,4069.html
- lista akredytowanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej: www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Wykaz,akredytowanych,Osrodkow,Ekonomii,Spolecznej,3920.html
- ogólnopolska baza danych o organizacjach pozarządowych Klon/Jawor: https://spis.ngo.pl
- informacje o Sprawiedliwym Handlu i certyfikacie/oznakowaniu społecznym Fairtrade: https://www.fairtrade.org.pl
- ogólnopolski katalog spółdzielni socjalnych prowadzony przez Spółdzielnię Socjalną WwwPromotion: www.spoldzielniesocjalne.org

- strony internetowe Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej, na których znajdują się informacje o ekonomii społecznej:

Województwo	Adres strony
dolnośląskie	**www.dops.wroc.pl**
kujawsko-pomorskie	**www.es.rops.torun.pl**
lubelskie	**http://rops.lubelskie.pl**
lubuskie	**www.polityka-spoleczna.lubuskie.pl**
łódzkie	**http://es.rcpslodz.pl**
małopolskie	**www.rops.krakow.pl**
mazowieckie	**http://mcps.com.pl**
opolskie	**http://ekonomiaspoleczna.rops-opole.pl**
podkarpackie	**www.rops.rzeszow.pl**
podlaskie	**www.rops-bialystok.pl**
pomorskie	**https://rops.pomorskie.eu**
śląskie	**https://es.rops-katowice.pl**
świętokrzyskie	**www.swietokrzyskie.pro/category/urzad-**

	marszalkowski/departamenty/regionalny-osrodek-polityki-spolecznej
warmińsko-mazurskie	www.es.warmia.mazury.pl
wielkopolskie	http://rops.poznan.pl
zachodniopomorskie	http://es.wzp.pl